

ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЕФІНІЦІЇ “РЕЄСТРАЦІЯ”

Феделеш М. М.

У статті розглянуто обсяг сутності та змісту реєстрації як спеціальної адміністративної процедури. Окреслено систему наукових підходів в інших дослідженнях цього поняття та викладено приклади розуміння категорії “реєстрація” як юридичної діяльності та її різних видів, а також запропоновано підходи до моделювання дефініції досліджуваного поняття через окреслення цілей, які ставляться до певної реєстрації як виду юридичної діяльності.

Ключові слова: реєстрація, облік, державна реєстрація, реєстраційна діяльність.

В статье рассмотрены объем сути и содержания регистрации как специальной административной процедуры. Очерчена система научных подходов в других исследованиях этого понятия, изложены примеры понимания этой “регистрация” как юридической деятельности и ее разных видов, а также предложены подходы для моделирования дефиниции исследуемого понятия через определение целей, которые ставятся перед определенной регистрацией как видом юридической деятельности.

Ключевые слова: регистрация, учет, государственная регистрация, регистрационная деятельность.

The article examines the nature and the content of the registration as a special administrative procedure. The research results in description of scholastic approaches to this notion, example selection of interpretation of the term “registration” as legal activity and its categories, suggestion of approaches to defining of the notion under research by outlining targets of a particular registration type as legal activity.

Keywords: registration, record, state registration, registration activities.

Сучасний стан розвитку українського суспільства та розбудови в ньому демократичної правової держави вимагає вдосконалення управлінських процесів, що відбуваються в різних сферах життєдіяльності. Це стосується й нормативного забезпечення реєстраційної діяльності органів державної влади, результативність роботи яких безпосередньо залежить від чіткої та науково обґрунтованої регламентації реєстраційних процедур.

Як складову адміністративно-правових відносин реєстраційну діяльність органів державної влади України розглядали В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.М. Грущинський, І.Б. Колушко, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, Н.М. Тищенко, що знайшло своє відображення в їхніх монографічних працях. Свої дисертаційні дослідження реєстраційній діяльності присвятили Н.В. Галицина, М.П. Гурковський, Я.О. Пономарьова, Д.В. Мовчан, О.Г. Юшкевич та інші. Однак у сучасній вітчизняній юридичній літературі поняття “реєстрація” надалі залишається дискусійним.

Метою цієї статті є аналіз наукових підходів в інших дослідженнях цього поняття та спроба, на прикладах різного розуміння категорії “реєстрація” як юридичної

діяльності, запропонувати підходи до моделювання дефініції цього поняття через окреслення цілей, які ставляться до певної реєстрації як виду юридичної діяльності.

Моделювання дефініції такої юридичної категорії, як “реєстрація”, зазвичай здійснюється внаслідок органічного поєднання ще двох категорій: “діяльність” і “акт”.

Сам термін “реєстрація” походить від латинського слова “regesta” - список, що в пізньолатинський період трансформувалось у “registratio” - списувати, або заносити в список. Реєстрація означає запис фактів з метою обліку і надання цим фактам законності [1]. Укладачі словника “Словарь иностранных слов” подають два значення цього терміна:

- 1) внесення в список, до книги;
- 2) запис фактів або явищ з метою обліку, з метою надання фактам законності (легітимності) [2].

В.П. Нагребельний, один з упорядників шеститомника “Юридична енциклопедія” під редакцією Ю.С. Шемшученка, також подає два варіанти розуміння цього терміна:

- внесення до відповідних списків, реєстру або спеціальних книг чи журналів окремих відомостей щодо будь-яких осіб;

- письмовий запис чи фіксація іншим чином (наприклад, електронними засобами) певних фактів, подій та явищ з метою їх обліку і контролю, засвідчення дійсності та надання їм законного (легітимного) статусу [3].

З позиції нашого дослідження приведені дефініції не можна назвати повними, оскільки вони характеризують насамперед технічну сторону цієї діяльності, хоча, безумовно, містять деякі сутнісні характеристики цього поняття. В юридичній літературі та законодавстві України існують різні підходи до визначення поняття “реєстрація”. Розглянемо найбільш поширені з них.

Не зважаючи на величезний обсяг нормативно-правових актів, що регулюють реєстраційні правовідносини, нормативне визначення поняття “реєстрація” закріплене не у всіх, варто навіть підкреслити - лише в деяких, попри те, що інститут реєстрації застосовується практично в будь-якій сфері державного управління.

Наприклад, Закон України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні”, пояснюючи статтею 3 терміни, які вживаються в цьому законі, обумовив: “Реєстрація - внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру та до паспортного документа про місце проживання або місце перебування особи із зазначенням адреси житла” [4].

А пункт 1.2 Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів, затверджений Наказом Міністерства внутрішніх справ України 22 листопада 2012 р. № 1077 подає це саме поняття дещо у відмінній редакції: “Внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру про місце проживання або місце перебування особи із зазначенням адреси, за якою з особою може вестися офіційне листування або вручення офіційної кореспонденції” [5].

Закон України “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень” формулює інше поняття реєстрації, пов’язаної з правовідносинами

набуття чи припинення речових прав на нерухоме майно: “Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно (далі - державна реєстрація прав) - офіційне визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення прав на нерухоме майно, обтяження таких прав шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно” [6].

Закон України “Про режим іноземного інвестування” формулює поняття реєстрації, пов’язаної з правовідносинами іноземного інвестування”: “Державна реєстрація іноземної інвестиції - фіксування факту внесення іноземної інвестиції шляхом присвоєння органом державної реєстрації Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій інформаційному повідомленню реєстраційного номера з відповідним записом у журналі обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій” [7].

Водночас низка інших нормативно-правових актів, які безпосередньо регулюють реєстраційні процедури в певних правовідносинах, не містять нормативного закріплення цього поняття. Це стосується як законів, так і підзаконних актів. Наприклад: Закон України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” [8], Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” [9], Порядок державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1998 р. № 1388 [10] та багато інших.

Як бачимо, законодавець також у поняття “реєстрація” може вкладати різне розуміння:

- у першому випадку реєстрація - це внесення інформації;

- у другому - офіційне визнання і підтвердження державою юридичних фактів;

- у третьому - фіксування факту.

Серед науковців також немає єдиної думки щодо сутності цього юридичного інституту. Наприклад, А.І. Рябко ототожнює реєстрацію з унесенням до спеціальних списків, реєстрів, реєстрів, кадастрів різних фактів, що мають юридичне значення, матеріальних об’єктів, нерухомості, юридичних актів, підприємств проводиться головним чином з метою обліку [11]. На думку М.Ю. Тіхомирової, “реєстрація - це юридичний акт визнання та підтвердження правомочним суб’єктом фактів, подій або явищ, які підлягають обліку та реєстрації, які надають об’єкту реєстрації законності, роблять його юридично значимим” [12]. Як інститут публічної влади, що виконує обліково-контрольні функції та легалізування для забезпечення публічних інтересів і охорони законності на економічному полі, регульований нормами цивільного та адміністративного права, визначає державну реєстрацію Ю.А. Тіхоміров [13]. А.Н. Добров розглядає реєстрацію як самостійний інститут адміністративного права, представлений як матеріально-правовими, так і процесуально-правовими нормами [14]. В.В. Новіков під реєстрацією розуміє “фіксацію в передбачених нормативно-правовими актами облікових документах стислих даних про конкретні об’єкти та присвоєння кожному з них відповідного порядкового номеру” [15]. Через запис облікових даних про об’єкт реєстрації за встановленою формою, з подальшим записом у реєстраційних

формах (журналі, картотеці, електронній базі даних) певних відомостей про цей об’єкт, пояснює реєстрацію О.М. Загорецька [16]. Невдале, на нашу думку, визначення подає С.В. Борісова: “Реєстрація - це виконання уповноваженими особами, які реалізують установлені законом обов’язки, низки юридично значимих дій, що характеризуються єдиною організаційною основою та здійснюються у відповідності з правилами, установленими чинним законодавством” [17]. Очевидним є те, що воно не розкриває сутності інституту реєстрації.

Яскравою ілюстрацією різноманітності тлумачень досліджуваного поняття може слугувати цитування змісту окремих термінів, пояснення яких дається в енциклопедії “Популярна юридична енциклопедія”. Так, поняття “реєстрація актів громадянського стану” пояснюється, як “унесення органом реєстрації актів громадянського стану записів про факти...”; поняття “реєстрація громадянства України” відображає поняття, визначене Законом України “Про громадянство” - внесення запису про набуття особою громадянства України спеціально уповноваженим на те органом у відповідні облікові документи” [18]; “реєстрація документа” пояснюється як “фіксування факту створення або надходження документа шляхом проставлення умовного позначення...”; “реєстрація підприємства” пояснюється як “одна з процедур утворення підприємства, унаслідок якої останнє набуває права юридичної особи”; “реєстрація шлюбу” - “встановлений законодавством порядок документального оформлення сімейного союзу жінки та чоловіка” [19].

Як один з видів реєстрації по-різному розглядають і поняття “державна реєстрація”. Окремими вченими наводяться думки, згідно з якими під державною реєстрацією розуміється визначений законодавчими актами порядок внесення уповноваженими державними органами певних відомостей до державних реєстрів [20]. Згідно з позицією І.М. Лазарева “державна реєстрація - це акт офіційного визнання законності існування певних матеріальних об’єктів та юридичних фактів” [21]. З твердженням І.М. Лазарева, у частині ототожнення реєстрації з актом, не погоджується Я.О. Пономарьова, вважаючи, що “реєстрація - це дія, чи навіть сукупність дій уповноваженої державою посадової особи, тому що вона є результатом її (посадової особи) волевиявлення” [22].

А.В. Дмитрієв викладає думку, що “будь-яка державна реєстрація є публічним актом влади, який направлений на фіксування на певний період часу визначених, важливих з точки зору самої влади і суспільства, правовідносин” [23].

О.Г. Юшкевич розглядає державну реєстрацію як адміністративну послугу, тобто як діяльність публічної адміністрації зі створення необхідних умов для реалізації громадянами та іншими суб’єктами адміністративних відносин своїх прав у сфері здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування [24]. С.В. Лихачов обґрунтовує державну реєстрацію, як “передбачений законом порядок дій, що вчиняються органом державної реєстрації з метою фіксації юридичних фактів...” [25]. Ю.М. Козлов вважає, що під державною реєстрацією розуміється “...акт офіційного визнання законності відповідних дій і правових актів, здійснення якого в переважній більшості випадків покладається на органи юстиції та внутрішніх справ” [26].

Наведені наукові судження І.М. Лазарева, С.В. Лихачова, Ю.М. Козлова та інших про сутність реєстрації відображають лише одну сторону цього інституту - ви-

знання юридичного факту. Однак не відображають її сутності як внесення інформації про факти або події. При цьому варто говорити про інститут реєстрації як контрольньо-правовий засіб, за допомогою якого підконтрольний суб'єкт, який виконав усі приписи норм права щодо виконання дії, повинен бути зареєстрований, а реєстраційний орган не вправі йому відмовити.

Тут варто навести приклад визначення державної реєстрації, окреслений російським дослідником реєстраційної діяльності Є.Г. Чуткіним, який вказує, що державна реєстрація - це насамперед юридична діяльність, що складається із сукупності таких юридично значущих актів компетентних органів і посадових осіб, які націлені на фіксацію юридично значимих фактів та їх облік, здійснення контролю, посвідчення зареєстрованих фактів, результатом якої має стати задоволення загально-соціальних групових та індивідуальних потреб і інтересів [27].

Хоча, на нашу думку, щодо наукових позицій, які визначають поняття "реєстрація" як діяльність, варто вести дискусію. Ми ж відстоюємо позицію, що безпосередньо реєстрацію не варто розглядати як діяльність, а як правовий процедурний акт, який здійснює уповноважений суб'єкт за допомогою визнання, фіксації, підтвердження, узаконення певних суб'єктів, об'єктів, дій чи внесення у відповідний реєстр інформації про них в інтересах зацікавлених осіб.

У дослідженнях з адміністративного права також можна зустріти підхід, згідно з яким реєстрація розглядається як адміністративно-правовий режим, що сприяє досягненню цілей і завдань в різних галузях державного управління. На думку Є.І. Спектор, "...реєстраційний режим являє собою сукупність правових та організаційних заходів, що встановлюють і закріплюють на законодавчому рівні порядок реєстраційного обліку відповідних об'єктів (суб'єктів), здійснюваний зазначеними в законодавстві уповноваженими органами виконавчої влади. Природа даного режиму полягає у визнанні державою правоздатності суб'єктів, установленні законності їх прав (як наявних, так і знову придбаних) на вчинення будь-яких дій на основі реалізації функцій державного нагляду, контролю, ведення обліку, класифікації, зберігання та видачі відповідної інформації. Юридичний акт державної реєстрації підтверджує появу нового суб'єкта права, засвідчує законність його існування. Реєстраційний режим має важливе значення в забезпеченні охорони громадського та державного порядку, а також у реалізації особистих і майнових прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб" [28]. Згідно із твердженнями О.В. Шмалій, реєстрація являє собою комплексний адміністративно-правовий режим, за якого виникають правовідносини між громадянським суспільством і державною владою, насамперед між її виконавчими структурами [29].

Через реєстраційні процедури намагається пояснити реєстраційну діяльність С.С. Савченко: "...це регламентований адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності органів публічної адміністрації, що здійснюються з метою: офіційного визнання законності правових актів; дій юридичних осіб; дій фізичних осіб; підтвердження з боку держави правового статусу суб'єктів; наділення суб'єктів правами або обов'язками; фіксації юридичних фактів; установлення певних правових відносин" [30].

Звичайно, що такий великий семантичний діапазон

пояснень досліджуваних юридичних категорій породжує необхідність визначення співвідношення таких понять, як: "фіксація", "облік", "реєстрація", "державна реєстрація".

В.В. Новіков робить висновок про те, "що облік та реєстрація є різними за змістом поняттями. Реєстрація завжди передує обліку, впливає на його форму. У свою чергу, облік є кінцевим результатом реєстраційної роботи - матеріальним носієм інформації. Звідси, вважаємо, що більш логічним було б говорити не про обліково-реєстраційну діяльність (роботу), як це визначено в законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах, а навпаки - про реєстраційно-облікову діяльність (роботу)" [15].

В.В. Степаненко реєстрацію поділяє на дві окремі функції: державну реєстрацію та облік [31]. М.М. Долгополова реєстрацію і облік відносить до складових частин функції нагляду [32].

Контрольні та наглядові функції в реєстраціях вбачають також О.Г. Бондар [33] та О.В. Шмалій [29]. Облік і контроль як основну функцію реєстрації визначає О.М. Загорецька [16]. Обліково-контрольні та легалізаційні функції в інституті державної реєстрації вбачає С.І. Агафонов [34].

Ми ж вважаємо, що на відміну від реєстрацій метою обліків є накопичення, систематизація та аналіз певної юридично значимої інформації, без надання об'єктам, інформація про які обліковується, відповідних юридичних статусів.

Очевидно, що будь-яка реєстрація - це облік, але не будь-який облік - реєстрація. Отже, поняття "реєстрація" вужче, ніж поняття "облік". У свою чергу, так само співвідносяться поняття "облік" та "реєстрація" і "державна реєстрація", останнє з яких вужче стосовно попереднього [35]. Про необхідність розмежування понять "реєстрація" ("державна реєстрація") та "облік" ("спеціальний облік") говорять також Є.В. Тресцова та М.С. Огородников [36].

Поєднуючи всі наукові точки зору на сутність досліджуваного поняття, а також узагальнення його змісту, яке має різне нормативне визначення, можна твердити, що реєстрація спрямована на досягнення чотирьох цілей:

- 1) внесення інформації;
- 2) фіксації юридично значимих фактів або статусів та їх облік;
- 3) посвідчення зареєстрованих фактів або статусів;
- 4) контроль у тій області, в якій здійснюється реєстрація.

Саме в цих чотирьох цілях нами спостерігається поліфункціональність реєстрації як правового інституту.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у розширенні кола досліджень сутності реєстрації, зокрема: під час реалізації правових норм, що регулюють реєстраційну діяльність великого кола суб'єктів реєстраційної діяльності, також органів Міністерства юстиції України.

Література

1. Популярна юридична енциклопедія. Енциклопедія. / В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський [та ін.]; [спец. ред. А.В. Довбня] - К.: Юрінком Інтер, 2003. - 528 с.
2. Словарь иностранных слов. - 16-е изд., испр. - М.: Рус. яз., 1988. - 624 с.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. - К.:

“Укр. енцикл.”, 1998. (неофіційна версія). - [Електронний ресурс]: <http://cyclor.com.ua/content/view/1290/58/1/12/#22140>.

4. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. Закон України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>.

5. Про затвердження Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів: Наказ МВС України від 22.11.2012 № 1077. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2109-12>.

6. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Закон України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

7. “Про режим іноземного інвестування” формулює поняття реєстрації, пов’язаної з правовідносинами іноземного інвестування. Закон України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.

8. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців. Закон України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

10. Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів. Постанова Кабінету Міністрів України від 7.09.1998 № 1388. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1388-98-п>.

11. Рябко А.И. Социальный контроль и его правовые формы (вопросы теории): монография / А.И. Рябко. - Ростов-на-Дону, 1999. - 352 с.

12. Тихомирова Л.В. Юридическая энциклопедия / Л.В. Тихомирова, М.Ю. Тихомиров. [Изд. 5-е, доп. и перераб.]. - М.: ЮЭ, 2006. - 972 с.

13. Тихомиров Ю.А. Государственная регистрация статусов юридических и физических лиц, их юридических действий и актов. // Право и экономика. - 2000. - № 1. - С. 3-8.

14. Добров А.Н. Институт регистрации в административном праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / А.Н. Добров. - Москва, 2005. - 173 с.

15. Новіков В.В. Внутрішній контроль як засіб забезпечення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В.В. Новіков. - Харків, 2006. - 201 с.

16. Загорецька О.М. Загальний курс діловодства на підприємствах різних форм власності. Заочний курс. Частина № 5 / О.М. Загорецька, “Секретарь-референт”. - С. 7-20. - [Електронний ресурс]: http://undiasd.archives.gov.ua/doc/zmi/SR_07_2013.pdf.

17. Борисова С.В. Организационные и правовые основы создания субъектов предпринимательской деятельности в России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / С.В. Борисова. - Москва, 2002. - 211 с.

18. Про громадянство: Закон України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.

19. Популярна юридична енциклопедія / В.К. Гіжевський [та ін.]; голов. ред. І.С. Чиж. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 528 с.

20. Юридичний словник-довідник / За ред. Ю.С. Шемшученка. - К.:Феміда, 1996. - 696 с.

21. Лазарев И.М. Административные процедуры в сфере взаимоотношений граждан и их организаций с органами исполнительной власти в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / И.М. Лазарев. - Москва, 2002. - 199 с.

22. Пономарьова Я.О. Адміністративні провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Я.О. Пономарьова. - Харків, 2009. - 2008 с.

23. Дмитриев А.В. От “укрепления прав” до государственной регистрации прав на недвижимое имущество: опыт России / А.В. Дмитриев // Законодательство. - 2007. - № 7. - С. 72-77.

24. Юшкевич О.Г. Провадження в справах про державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.Г. Юшкевич. - Харків, 2007. - 22 с.

25. Лихачов С.В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.В. Лихачов. - Харків, 2001. - 177 с.

26. Козлов Ю.М. Административные правоотношения / Ю.М. Козлов. - М.: Юридическая литература, 1976. - 560 с.

27. Чуткин Е.Г. Функциональный анализ регистрационной деятельности / Е.Г. Чуткин // Юридическое образование и наука. - 2005. - № 2. - С. 17-22.

28. Спектор Е.И. Развитие административного законодательства о государственной регистрации // Журнал российского права. - № 7, июль 2002 г. - С. 86-98.

29. Шмалый О.В. Регистрация как форма государственного управления: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.04 / О.В. Шмалый. - Ростов-на-Дону, 2004. - 22 с.

30. Савченко С.С. Реєстраційні процедури в діяльності органів внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.С. Савченко. - Київ, 2012. - 18 с.

31. Степаненко В.В. Поняття та правова природа державної реєстрації / В.В. Степаненко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - № 3 (46). - 2011. - С. 136-141.

32. Долгополова М.М. Суб’єкти здійснення контролю та нагляду у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху на Україні / М.М. Долгополова // Вісник Запорізького юридичного університету. - 2010. - № 1. - С. 90-96.

33. Бондар О.Г. Майнові відносини при державній реєстрації та веденні державних реєстрів держсільгоспінспекцією / О.Г. Бондар // Європейські перспективи. - 2013. - № 5. - С. 129-136.

34. Агафонов С.И. Государственная регистрация как вид административной процедуры в сфере исполнительной власти / С.И. Агафонов // Право и жизнь. - 2006. - № 104(14). - [Електронний ресурс]: <http://www.law-n-life.ru/arch/n104.aspx>.

35. Гринько С.В. Правові аспекти реєстрації прав на землю: [монографія] / С.В. Гринько. - К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2004. - 172 с.

36. Тресцова Е.В. Проблемы теории и практики государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним: [монографія] / Е.В. Тресцова, М.С. Огородников. - Иваново: Иванов. гос. ун-т, 2008. - 232 с.

*Феделеш М.М.,
Міжнародний університет бізнесу та права
(м. Херсон)*

Надійшла до редакції: 16.09.2015